

แนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์เบื้องต้นของการวิจัยครั้งนี้ ก็คือการพิจารณาลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนของคนชรา 200 คนนี้ ในแง่ของ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร การศึกษา และสุขภาพอนามัย

ลักษณะในเรื่องเพศนั้น พบว่า เพศหญิงมีมากกว่าเพศชาย ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าใน ลักษณะทางชีวภาพแล้ว เพศหญิงจะมีอายุยืนยาวกว่าเพศชาย ดังนั้นคนชราชายจึงมีจำนวนน้อยกว่าคนชราหญิง จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า มีคนชราหญิง 113 คน (คิดเป็นร้อยละ 56.5) และ คนชราชาย 87 คน (คิดเป็นร้อยละ 43.5) ความแตกต่างนี้อาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากระเบียบวิธีการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย และคณะสัมภาษณ์ที่บ่อยครั้ง เมื่อเข้า สัมภาษณ์คนชราตามบ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จะพบคนชราหญิงอยู่บ้านมากกว่าคนชรา ชาย หรือบางทีพบคนชราทั้งเพศชายและเพศหญิง แต่คนชราหญิงยินยอมให้ความร่วมมือในการ สัมภาษณ์มากกว่า ดังนั้น โอกาสในการถูกสัมภาษณ์จึงปรากฏตามจำนวนในตัวอย่่างของการวิจัยนี้ ขณะเดียวกันในด้านอายุจะพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วคนชราทั้งเพศชายและเพศหญิงจะมีอายุโดยเฉลี่ย 67 ปี แต่ในแง่ของคนชราเพศใด มีอายุสูงกว่ากันนั้น จะเห็นทั้งสองเพศมีคนชราที่อายุเกิน 80 ปี ใกล้เคียงกันคือเพศชายร้อยละ 3.4 และเพศหญิงร้อยละ 3.5 อาจกล่าวได้ว่าไม่ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 1 ลักษณะของคนชราแยกตามเพศและอายุ

อายุ	เพศ		รวมทั้งหมด
	ชาย	หญิง	
60 ปี	10.3 (9)	15.0 (17)	13.0 (26)
61 - 70 ปี	65.5 (57)	61.9 (70)	63.5 (127)
71 - 80 ปี	19.5 (17)	18.6 (21)	19.0 (38)
81 - 90 ปี	3.4 (3)	3.5 (4)	3.5 (7)
90 - 100 ปี	1.1 (1)	.9 (1)	1.0 (2)

เมื่อพิจารณาทางด้านสถานภาพสมรสของคนชราใน ตารางที่ 2 จะพบว่า คนชรา
กลุ่มนี้ เคยสมรสร้อยละ 50.5 เป็นหม้ายร้อยละ 40.0 ส่วนสมรสและแยกกันอยู่และ
การหย่าร้างมีเพียงร้อยละ 4.0 และ 2.5 ตามลำดับ คนชราที่อยู่เป็นโสดมีเพียงร้อยละ
3 ของคนชราทั้งหมด

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราแยกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	6	3.0
สมรสอยู่ด้วยกัน	101	50.5
สมรสแยกกันอยู่	8	4.0
หม้าย	80	40.0
หย่าร้าง	5	2.5
รวม	200	100.0

แต่มีข้อน่าสังเกตจากตารางที่ 3 เมื่อสัมภาษณ์คนชราเกี่ยวกับคู่สมรสว่ายังมีชีวิตอยู่
หรือมีการตายจากของคู่สมรส ปรากฏว่าคนชราที่คู่สมรสยังมีชีวิตอยู่มีร้อยละ 56.0 และ ที่คู่
สมรสตายจากไปมีจำนวนร้อยละ 40.9 ซึ่งกรณีเช่นนี้อาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของคน
ชราบางประการได้ ส่วนคนชราที่ขาดการติดต่อกับคู่สมรสมีอยู่เพียงร้อยละ 3.1

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราเกี่ยวกับคู่สมรส

คู่สมรส	จำนวน	ร้อยละ
ยังมีชีวิตอยู่	108	56.0
ตายไปแล้ว	79	40.9
ไม่ได้ติดต่อกัน	6	3.1
รวม	200	100.0

เมื่อพิจารณาลักษณะจำนวนบุตรทั้งหมดที่มี ดังในตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าลักษณะเด่นของคนชราที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ คือมีจำนวนร้อยละ 36.0 ที่มีบุตรมากกว่า 4 คนขึ้นไป ลักษณะเช่นนี้อาจจะเป็นการสะท้อนเห็นว่าในอดีต การให้กำเนิดบุตรเป็นเรื่องที่ปล่อยตามธรรมชาติ ไม่มีบทบาทของการคุมกำเนิดเข้ามาเกี่ยวข้อง ฉะนั้นมีจำนวนร้อยละ 10.0 ของคนชราที่ไม่มีบุตร

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของจำนวนบุตรทั้งหมดของคนชรา

บุตรทั้งหมด	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีบุตร	20	10.0
1 คน	30	15.0
2 คน	17	8.5
3 คน	33	10.5
4 คน	28	14.0
มากกว่า 4 คนขึ้นไป	72	36.0
รวม	200	100.0

เมื่อพิจารณาด้านการศึกษาก็ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลือกมานั้น มีระดับการศึกษาต่ำมากคือร้อยละ 27.5 ที่ไม่เคยเรียนหนังสือมาก่อน ที่เรียนส่วนมากก็จะมีการศึกษาเพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 53.5) นอกนั้นจะเป็นการเรียนด้วยตนเอง โดยอาศัยการถ่ายทอดของผู้รู้ (ร้อยละ 27.5) และเรียนจากวัด (ร้อยละ 5.5) ส่วนคนชราที่มีการศึกษาสูงนี้มีไม่มากนัก นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อเปรียบเทียบจำนวนร้อยละของคนชราชายและคนชราหญิงในแง่ของการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไป จะพบว่าคนชราชายมีจำนวนร้อยละสูงกว่าคนชราหญิง (ดูตารางที่ 5) และเมื่อพิจารณาถึงการไม่เคยไปโรงเรียน คนชราหญิงมีจำนวนร้อยละ 39.8 ในขณะที่คนชราชายมีเพียงจำนวนร้อยละ 11.5

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับการศึกษาของคนชราจำแนกตามเพศ

ระดับการศึกษา	เพศ		ร้อยละ
	ชาย	หญิง	
เรียนจากวัด	9.2 (8)	2.7 (3)	5.5 (11)
ไม่เคยไปโรงเรียน	11.5 (10)	39.8 (45)	27.5 (55)
เรียนด้วยตนเอง	-	1.8 (2)	1.0 (2)
จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	58.6 (51)	49.6 (56)	53.5 (107)
จบมัธยมศึกษาตอนต้น	8.0 (7)	0.9 (1)	4.0 (8)
จบมัธยมศึกษาตอนปลาย	11.5 (10)	3.5 (4)	7.0 (14)
จบปริญญาตรี	1.1 (1)	1.8 (2)	1.5 (3)
รวม	100.0 (87)	100.0 (113)	100.0 (200)

ต่อมาเมื่อพิจารณา สถานสังคมของคนชราในเรื่องของบ้านที่พำนักอาศัย คนชราในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีบ้านพักเป็นของตนเอง คือ ร้อยละ 62.0 และอาศัยอยู่กับลูกหลาน ร้อยละ 27.0 มีบ้างที่เช่าบ้านอยู่ คือร้อยละ 7.5 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการขาดที่พำนักของคนชราในกลุ่มนี้มีน้อยมาก คือมีร้อยละ 2.0 ที่พักกับคนรู้จักและไม่ปรากฏจำนวนร้อยละ เรื่องการไม่มีที่อยู่อาศัย ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากคนชราในกลุ่มนี้เป็นคนจังหวัดเชียงใหม่ (ดูจากตารางที่ 6) ส่วนเรื่องของการจำนวนสมาชิกในครอบครัวของคนชรา พบว่าโดยส่วนใหญ่มีสมาชิกอยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกันเกินกว่า 5 คน มีร้อยละ 23.1 มีเพียงร้อยละ 4.5 ที่อยู่เพียงลำพัง (ดูจากตารางที่ 7)

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราเกี่ยวกับที่พำนักอาศัย

ที่พำนักอาศัย	จำนวน	ร้อยละ
บ้านของตนเอง	124	62.0
อาศัยอยู่กับลูกหลาน	54	27.0
อยู่บ้านเช่า	15	7.5
อาศัยคนรู้จัก	4	2.0
อยู่บ้านพักที่ราชการจัดให้	3	1.5
ไม่มีที่พำนักอาศัย	0	0
รวม	200	100.0

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัว (นับรวมทั้งตัวคนชราด้วย)

สมาชิกในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1 คน	9	4.5
2 คน	26	13.1
3 คน	42	21.1
4 คน	39	19.6
5 คน	37	18.6
5 คนขึ้นไป	46	23.1
รวม	200	100.0

ลักษณะสุดท้ายที่พิจารณาคือ เรื่องของสุขภาพอนามัยของคนชรา วัยชราไม่ได้เป็นโรค แต่เป็นผลของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งเป็นขบวนการต่อเนื่องจากวัยต่าง ๆ และเป็นขบวนการของสิ่งมีชีวิต การทำงานของร่างกายและระบบต่าง ๆ จึงไม่เหมือนหรือดับไวดังเช่นวัยอื่น ฉะนั้น จากตารางที่ 8 จะพบว่า คนชราจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเจ็บป่วยถึงร้อยละ 73.5 และที่เจ็บป่วยบ่อย ๆ มีร้อยละ 12.0 แต่คนชราที่ไม่เคยเจ็บป่วยมีร้อยละ 14.5 ซึ่งเมื่อเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเจ็บป่วยทางสุขภาพกายเป็นที่น่าสังเกตว่าวิธีการปฏิบัติตัวของคนชรากลุ่มนี้ร้อยละ 67.3 ที่ไปพบแพทย์ และร้อยละ 23.6 ที่ซื้อยามารับประทานด้วยตนเอง (ดูตารางที่ 9) มีเพียงร้อยละ 1.5 เท่านั้นที่ปล่อยให้อาการเจ็บป่วยหายเอง

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของคนชรา

การเจ็บป่วย	จำนวน	ร้อยละ
บ่อย ๆ	24	12.0
เป็นบางครั้ง	127	73.5
ไม่มี	29	14.5
รวม	200	100.0

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของคนชราเมื่อเจ็บป่วย

เมื่อเจ็บป่วย	จำนวน	ร้อยละ
ปล่อยให้หายเอง	3	1.5
ซื้อยามารับประทานเอง	47	23.6
ไปหาแพทย์	134	67.3
ปล่อยให้หายเองถ้าไม่หายก็ไปพบแพทย์	4	2.0
ซื้อยามารับประทานเองและไปพบแพทย์	12	5.6
รวม	200	100.0

ส่วนการพิจารณาลักษณะของสุขภาพตา จะพบว่าคนชราส่วนใหญ่ยังมองเห็นในระยะใกล้ ๆ ได้ชัดเจน (ร้อยละ 35.5) และต้องใช้แว่นสายตา มีร้อยละ 31.5 แต่มีบางส่วนของคนชราที่สายตากลับมาเป็นตามปกติ ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้แว่นสายตา (ร้อยละ 8.5) เป็นที่น่าสังเกตว่ามีคนชราร้อยละ 3.0 ที่มองเห็นไม่ชัดและไม่ยอมใช้แว่นสายตา (ดูตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสายตาในการมองเห็น

สุขภาพตา	จำนวน	ร้อยละ
ยังมองเห็นอะไรที่อยู่ใกล้ ๆ ชัด	71	35.5
ต้องใช้แว่นสายตา	62	31.5
มองเห็นไม่ชัด	22	11.0
ไม่ใช้แว่นตา	17	8.5
ยังมองเห็นอะไรที่อยู่ใกล้ ๆ ชัด และต้องใช้แว่นสายตาด้วย	12	6.0
ต้องใช้แว่นสายตาและมองเห็นไม่ชัด	10	4.5
มองเห็นไม่ชัดและไม่ใช้แว่นตา	6	3.0
รวม	200	100.0

สำหรับสุขภาพในช่องปากนั้น จากตารางที่ 11 พบว่าคนชราร้อยละ 19.0 ที่มีฟันยังแข็งแรงดี และมีร้อยละ 34.5 ที่มีฟันในปากหักไปบางส่วน รongลงมา มีร้อยละ 27.5 ที่มีฟันเหลือบ้างบางซี่ แต่มีคนชราจำนวนร้อยละ 14.5 ที่ต้องใช้ฟันปลอม

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราเกี่ยวกับสุขภาพในช่องปาก

สุขภาพในช่องปาก	จำนวน	ร้อยละ
ฟันยังแข็งแรงดี	38	19.0
ฟันหักไปบ้างเป็นบางซี่	69	34.5
ฟันหักเกือบหมด	55	27.5
ใช้ฟันปลอม	29	14.5
ฟันหักไปบ้างเป็นบางซี่และ ใช้ฟันปลอม	4	2.0
ฟันหักเกือบหมดและใช้ฟันปลอม	5	2.5
รวม	200	100.0

เมื่อพิจารณาในแง่ของภาวะการเจ็บป่วยของคนชราในกลุ่มนี้ ปรากฏว่ามีคนชราจำนวนร้อยละ 20 ที่สุขภาพแข็งแรง คือ ปราศจากโรคประจำตัว แต่สำหรับคนชราอีกร้อยละ 80 ที่ประสบกับภาวะการเจ็บป่วย โรคประจำตัวที่คนชราประสบมากที่สุดคือ โรคปวดข้อมีร้อยละ 16.3 รองลงมาคือโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 7.5 และเป็นที่น่าสนใจเกดว่า มีคนชราร้อยละ 36.9 ที่มีโรคประจำตัวมากกว่า 1โรค (ดูตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราเกี่ยวกับเรื่องภาวะการเจ็บป่วย

ลักษณะต่าง ๆ	จำนวน	ร้อยละ
<u>การมีโรคประจำตัวหรือไม่</u>		
ไม่มี	40	20.0
มี	160	80.0
<u>โรคประจำตัวที่คนชราเป็นอยู่</u>		
โรคความดันโลหิตสูง	12	7.5
โรคปวดข้อ	26	16.3
โรคหัวใจ	1	.6
โรคเบาหวาน	4	2.5
โรคตาเป็นต้อกระจก	4	2.5
โรคฟันโรค	1	.6
โรคเวียนศีรษะ	8	5.0
โรคโรคเลือดจาง	1	.6
โรคอื่น ๆ นอกเหนือจากโรคต่าง ๆ ดังกล่าว	44	27.5
การเจ็บป่วยมากกว่า 1 โรค	59	36.9

ปัญหาและความต้องการของคนชรา

เมื่อกล่าวถึงการศึกษาปัญหาและความต้องการของคนชรา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า แนวโน้มของการศึกษาจะมุ่ง เปรียบเทียบผลของการศึกษาของคนชราไทยว่า มีความคล้ายคลึงกับปัญหาและความต้องการของคนชราในซีกโลกตะวันตกมากน้อยเพียงไรหรือไม่ ซึ่งอันที่จริงในการศึกษาเรื่องปัญหาของคนชรานั้น มีปัจจัยหลายประการเข้ามามีบทบาท อาทิเช่น มาตรฐานของสังคม คำนิยมของผู้ทำการศึกษาในการกำหนดทิศทางการมองปัญหา การนิยามศัพท์คำว่า "ปัญหา" เหล่านี้เป็นต้น ฉะนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามที่จะเปิดกว้างถึงการเข้าใจปัญหา โดยตีความว่าปัญหาของคนชรา อาจหมายถึง ความทุกข์ยากหรือความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ (รายได้) สังคม (ครอบครัว) จิตใจที่คนชราประสบอยู่

ปัญหาของคนชราในด้านเศรษฐกิจ

เป็นที่ทราบกันดีว่า อาชีพเป็นศูนย์กลางของพฤติกรรมของคนในวัยผู้ใหญ่ เพราะอาชีพนำมาซึ่งความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจ สังคม และอารมณ์ ตั้งแต่วัยผู้ใหญ่เป็นต้นมา แต่เมื่อเข้าสู่วัยชรา การปลดเกษียณทำให้คนชราต้องปรับตัวในด้านอาชีพ เพราะการปลดเกษียณเกี่ยวพันกับเรื่องของรายได้ คือเป็นภาวะที่คนชราต้องสูญเสียผลประโยชน์ที่เคยได้รับจากการประกอบอาชีพ ถ้าคนชราไม่เข้าใจถึงภาวะเช่นนี้ ไม่รู้จักปรับตัว ก็จะตกอยู่ในภาวะไม่มีความสุขเป็นอย่างมาก โดยปกติหลังจากการปลดเกษียณแล้ว (การปลดเกษียณโดยเฉลี่ยจะอยู่ในช่วงอายุเฉลี่ย 60 - 65 ปี แล้วแต่อาชีพที่ประกอบ) หากไม่มีโรคส่วนใหญ่มองคนชราจะพอใจที่จะประกอบอาชีพต่อไป เหตุผลในการปฏิบัติเช่นนั้นอาจจะแตกต่างกันไป เช่น เป็นการนำมาซึ่งความพอใจในตนเอง ความนับถือตนเอง เป็นช่องทางได้สมาคมกับเพื่อน ได้รับการตอบสนองทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ฉะนั้น สภาพ เศรษฐกิจของการวิจัยที่ต้องการศึกษาครั้งนี้คือ

- การประกอบอาชีพการงาน
- รายได้รายจ่าย
- ทรัพย์สินและหนี้สิน

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราเกี่ยวกับสถานภาพทางอาชีพ

สถานภาพทางอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ยังต้องทำงาน	64	32.2
ช่วยเหลือหลานทำงาน	24	12.1
ไม่ทำงานอะไรเลย	111	55.8
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 13 นี้ แสดงให้เห็นว่าคนชราในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่เป็นกลุ่มในการศึกษานี้ร้อยละ 55.8 ไม่ต้องประกอบอาชีพการงานเพื่อเลี้ยงชีพ แต่ยังมีคนชรา ร้อยละ 32.2 ที่ยังต้องทำงานรวมทั้งอีกร้อยละ 12.1 ที่ยังช่วยเหลือหลานประกอบอาชีพ และเมื่อพิจารณาต่อไปถึงในแง่ของที่มาของรายได้ คนชรากลุ่มนี้มีรายได้ ส่วนใหญ่มาจากการที่ หลานหลานส่งเงินมาให้ร้อยละ 50.5 รองลงมาได้มาจากการหาเลี้ยงชีพโดยการรับจ้างทำงาน ร้อยละ 10.0 รับเงินบำนาญร้อยละ 4.5 และจากการเก็บค่าเช่าบ้านร้อยละ 3.5 ตาม ลำดับ มีคนชราเพียงร้อยละ 3.5 ที่ไม่มีรายได้ นอกจากนี้แล้วยังมีคนชราอีกร้อยละ 12.5 ที่มีรายได้นอกเหนือจากแหล่งต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น และยังมีคนชราอีกร้อยละ 14.5 ที่มีรายได้ ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ที่กล่าวมารวมกัน

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและร้อยละของที่มาของรายได้ของเกษตรกร

ที่มาของรายได้	จำนวน	ร้อยละ
ลูกหลานส่งเงินให้	101	50.5
การรับจ้างทำงาน	20	10.0
เงินบ้านญาติ	9	4.5
เก็บจากค่าเช่าบ้าน	7	3.5
ไม่มีรายได้	7	3.5
จากแหล่งอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น	25	12.5
จากแหล่งที่กล่าวมาข้างต้นรวมกัน	31	14.5
รวม	200	100.0

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนและร้อยละของรายได้ปัจจุบันต่อเดือนของคนชรา

ระดับรายได้/เดือน (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	26	13.0
มีรายได้	174	87.0
ต่ำกว่า 500	48	27.6
501 - 1,000	44	25.3
1,001 - 2,000	41	23.6
1,501 - 2,000	41	23.6
รายได้เพียงพอหรือไม่ (เฉพาะผู้มีรายได้)		
พอเพียง	124	71.26
ไม่พอเพียง	50	28.74

จากตารางที่ 15 นี้ ถึงแม้ว่ารายได้ส่วนใหญ่ของคนชราจะได้อาจมาจากการที่ลูกหลานส่งมาให้ดังที่กล่าวมาแล้ว ในตารางที่ 14 แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของรายได้ต่อเดือนแล้วจะเห็นว่า มีคนชราจำนวนร้อยละ 13 ที่ไม่มีรายได้ แต่สำหรับคนชราที่มีรายได้พบว่า คนชราส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 500 บาท ร้อยละ 27.6 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจากตารางนี้ การมีรายได้ต่อเดือนของคนชราในกลุ่มอื่น สูงกว่า 500 บาทขึ้นไป มีจำนวนของร้อยละใกล้เคียงกันคือร้อยละ 25.3 หรืออีกนัยหนึ่ง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์คนชราต่อไปว่า รายได้ต่อเดือนที่ได้รับพอเพียงต่อการครองชีพหรือไม่ คนชราร้อยละ 71.26 ยอมรับว่าพอเพียงมีเพียงร้อยละ 28.74 ที่ตอบว่าไม่พอเพียง

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับรายจ่ายของคนชรา

รายจ่าย	จำนวน	ร้อยละ
ทำการกุศล	19	9.5
ยารักษาโรค	11	5.5
อาหาร	46	23.1
ช่วยเหลือสังคม	27	13.6
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	97	48.3
รวม	200	100.0

ในแง่ของการนำรายได้ไปใช้จ่ายใช้สอย เมื่อคนชราถูกสัมภาษณ์ถึงประเด็นนี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.3 ของคนชราที่จะใช้จ่ายเงินในเรื่องเบ็ดเตล็ด รองลงมาร้อยละ 23.1 จะใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร มีคนชราจำนวนร้อยละ 9.5 ที่ใช้จ่ายเงินเป็นค่าทำการกุศล และเมื่อถามถึงหนี้สิน คนชราส่วนใหญ่ร้อยละ 93.5 ตอบว่าไม่มี มีเพียงร้อยละ 6.5 เท่านั้นที่มีหนี้สิน

ปัญหาของคนชราในแง่ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มักจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทุกหน่วย ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัว ในสมัยโบราณลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่ในสังคมไทยเป็น ครอบครัวขยาย สมาชิกในครอบครัวมีอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก อาทิ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก และ หลาน เป็นต้น สมาชิกทุกคนมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น แต่เมื่อ ลักษณะสังคมเปลี่ยนจากสังคมกสิกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรม โครงสร้างของครอบครัวก็มีขนาด เล็กลงหรือที่เรียกกันว่า "ครอบครัวเดี่ยว" สมาชิกในครอบครัวลดจำนวนลงเหลือเพียง พ่อ แม่ และลูก ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ โดยเฉพาะ ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นคน ชราคลายความแน่นแฟ้นผูกพันลง และอาจนำมาซึ่งปัญหาในการปรับตัวของคนชราว่าจะมีชีวิตที่ ปลอดภัยหรือไม่ และได้รับการเอาใจใส่จากบุตรหลานอย่างไร ฉะนั้น แนวทางในการวิเคราะห์ เรื่องนี้จึงมุ่งเน้นความสัมพันธ์กับบุตรหลานโดยตรง จากตารางที่ 17

ตารางที่ 17 แสดงความสัมพันธ์ของคนชรา กับสมาชิกในครอบครัว

ความสัมพันธ์	ไม่เคย	บางครั้ง	ค่อนข้างมาก	บ่อย ๆ	รวม
การขัดใจกับบุตรหลาน/ ญาติพี่น้อง	60.0* (120)	36.5 (73)	3.0 (6)	0.5 (1)	100.0 (200)
ลูกหลานไม่เชื่อฟัง	44.5* (89)	41.5 (83)	11.0 (22)	3.0 (6)	100.0 (200)
ลูกหลาน/ญาติพี่น้อง พูดให้ละอายใจ	68.7* (136)	28.8 (57)	2.0 (4)	0.5 (1)	100.0 (200)
เป็นที่ปรึกษาให้ ลูกหลาน	18.0 (36)	40.5* (81)	34.0* (68)	7.5 (15)	100.0 (200)

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ความล้มพันธ์	ไม่เคย	บางครั้ง	ค่อนข้างมาก	บ่อย ๆ	รวม
คนในบ้านให้ความสำคัญ	3.5 (7)	18.5 (37)	68.5* (137)	9.5 (19)	100.0 (200)
ลูกหลานบ่นว่าทำอะไรไม่ถูกต้อง	67.5* (135)	30.5 (61)	2.0 (4)	0.0 (0)	100.0 (200)

เมื่อพิจารณาปัญหาของคนชราในแง่ของสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว จะพบว่าคนชรากลุ่มนี้มีสัมพันธภาพที่ดีกับลูกหลานและญาติพี่น้อง จะเห็นว่าคนชราสามารถครองชีวิตโดยปราศจากความขัดแย้งกับลูกหลาน/ญาติพี่น้องร้อยละ 60.0 ลูกหลานให้การเคารพเชื่อฟังร้อยละ 44.5 ยังคงเป็นที่ปรึกษาให้กับลูกหลานได้ ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวยังให้ความสำคัญ ไม่เคยที่จะบ่นว่าหรือพูดให้คนชราสะเทือนใจอีกทั้งเมื่อถึงเทศกาลที่มีการประกอบพิธีรดน้ำดำหัว ลูกหลานญาติพี่น้อง ก็ยังคงมาทำพิธีรดน้ำดำหัวตามประเพณี (ดูตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 แสดงการมาประกอบพิธีรดน้ำดำหัวคนชราของลูกหลาน

พิธี	ไม่เคย	บางครั้ง	ค่อนข้างมา	บ่อย ๆ
เมื่อถึงพิธีรดน้ำดำหัวที่	5.5	11.6	29.6	53.3*
ลูกหลาน/ญาติพี่น้องมารดน้ำดำหัวตามประเพณี	(11)	(23)	(59)	(106)

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ชีวิตของคนในวัยชรา เป็นช่วงชีวิตที่สูญเสียในหลายสิ่งหลายอย่าง อาทิเช่น ความแข็งแรงสมบูรณ์ของร่างกาย ความเสื่อมทางด้านจิตใจ รวมทั้งการปลดเกษียณอายุ ฯลฯ สภานักตั้งกล่าวว่าจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางด้านจิตใจของคนชรามาก บางครั้งอาจนำมาซึ่งปัญหาสุขภาพจิตในวัยชราในรูปแบบต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า อารมณ์เศร้าในวัยชรา (Neurotic Depression Reaction) อาการที่แสดงออกได้แก่ หม่นหมอง เสียใจ ไม่มีความสุข เบื่อหน่าย ท้อถอย สิ้นหวัง (ภฤช ชินศิริ, 2524 : 7 - 8) เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาถึงปัญหาทางด้านสุขภาพจิตของคนชรา โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาเรื่องนี้ให้อยู่ในประเด็นของการแสดงออกของอารมณ์ การพญกับความตายและการรู้สึกกังวลใจเกี่ยวกับสุขภาพทางกาย จากการสัมภาษณ์คนชราในกลุ่มนี้ปรากฏว่า คนชราในกลุ่มนี้เป็นคนชราที่มีสุขภาพจิตอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี คือเมื่อสัมภาษณ์ถึงการมีอารมณ์เศร้าและหดหู่นั้นส่วนใหญ่ไม่เคยมีร้อยละ 45.0 และในแง่การพักผ่อนนอนหลับ คนชราในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังคงพักผ่อนได้ตามปกติร้อยละ 44.5 รวมทั้งกิจวัตรในการรับประทานอาหารก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนักมีจำนวนร้อยละ 32.0

สำหรับการมีความรู้สึกในแง่ของการเผชิญกับความตายนั้น คนชราในกลุ่มนี้แสดงความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ค่อนข้างเปิดเผย โดยแสดงความพร้อมและยอมรับว่าความตายเป็นเรื่องธรรมดา ร้อยละ 76.5 นอกจากนี้แล้ว สิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าคนชราในกลุ่มนี้มีสุขภาพจิตดี และไม่สู้จะมีปัญหาทางด้านนี้นั้น โดยจะพบว่าคนชราที่รู้จักสภาพอารมณ์และจิตใจของตนดี คือมีการยอมรับว่า บางครั้งจิตใจของตนไม่แจ่มใสเหมือนก่อนร้อยละ 41.0 แต่สิ่งที่น่าสังเกตสำคัญของการศึกษาคนชราในกลุ่มนี้จะพบว่า คนชรามั่นใจทั้งในแง่ของการที่ลูกหลานจะดูแลเอาใจใส่ คือปราศจากความกลัวว่าจะถูกทอดทิ้งร้อยละ 77.9 รวมไปถึงการไม่กังวลใจมากนักเรื่องการเงินป่วยของสุขภาพ (ดูตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนและร้อยละของคนชราในเรื่องของสุขภาพจิต

คำถาม	มีมาก ตลอดเวลา	มีบางครั้ง	มีบ้าง เล็กน้อย	ไม่เคยมี
ท่านรู้สึกเศร้าและหดหูใจ	4.0 (8)	29.0 (58)	22.0 (44)	45.0 (90)
ท่านรู้สึกนอนไม่ค่อยหลับ ในเวลากลางคืน	13.5 (27)	24.0 (48)	18.0 (36)	44.5 (89)
ท่านรู้สึกรับประทานอาหาร ได้มากเหมือนเคย	32.0 (64)	30.5 (61)	27.5 (55)	10.0 (27)
ท่านรู้สึกหงุดหงิดกว่าแต่ก่อน	3.5 (7)	30.5 (63)	30.7 (61)	34.2 (68)
ท่านรู้สึกมีความพอใจที่จะ แต่งตัวให้งดงาม	7.5 (15)	16.1 (32)	27.1 (54)	49.2 (98)
ท่านรู้สึกว่าตนเองตายเสียได้ คนอื่น ๆ จะได้หมดภาระ	3.5 (7)	15.1 (30)	18.6 (37)	62.8 (125)
เมื่อท่านคิดถึงความตาย ท่านรู้สึกไม่สบายใจ	1.0 (2)	14.0 (28)	8.5 (17)	76.5 (153)

ในด้านความต้องการถึงแม้ว่าคนชราในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่จะไม่ประสบปัญหาทางด้านครอบครัว เศรษฐกิจและสุขภาพจิตมากนัก แต่ก็ เป็นสิ่งที่ควรศึกษาและให้ความสนใจว่า ในแง่ความต้องการทางจิตใจในรูปแบบของการยอมรับในสังคม ซึ่งหมายถึง ต้องการให้สังคมยอมรับตนเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเห็นใจ ความเข้าใจ ต้องการเข้ากับบุคคลอื่นในลักษณะเป็นหมู่คณะ เพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือการได้รับการยกย่องนับถือ คือต้องการที่จะเป็นคนสำคัญ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสัมภาษณ์คนชราถึงความต้องการดังกล่าว ผลปรากฏว่า คนชราในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่ต้องการมากที่สุดคือ ให้ลูกหลานสนใจในการกระทำต่าง ๆ ร้อยละ 33.0 ต้องการที่จะอยู่กับลูกหลาน ร้อยละ 53.5 ต้องการให้ลูกหลานคอยดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพ ร้อยละ 40.0 ตลอดจนต้องการความรักและการเคารพจากลูกหลานร้อยละ 47.0 รวมทั้งต้องการที่จะให้ลูกหลานอยู่ในโอวาทของตน ร้อยละ 42.7

นอกจากนี้แล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่าคนชราในกลุ่มนี้ แสดงความรู้สึกถึงความต้องการที่มีบ้างเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะในเรื่องการได้รับความสงสารและเห็นใจ ร้อยละ 50.5 ต้องการได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ร้อยละ 38.0 หรือในรูปของการได้รับเชิญให้ไปเป็นเกียรติในงานต่าง ๆ ร้อยละ 31.5 รวมทั้งการต้องการให้มีคนอื่นฟังในสิ่งที่พูด การให้คนทั่วไปเห็นว่าเป็นบุคคลสำคัญ และการมีเพื่อนบ้านมาเยี่ยม ร้อยละ 41.5 ร้อยละ 42.0 และ ร้อยละ 45.5 ตามลำดับ

สำหรับความต้องการทางจิตใจที่คนชราในกลุ่มนี้ ไม่ปรารถนาได้แก่ การไม่ต้องการจะทำงานหาเลี้ยงชีพต่อไป มีจำนวนร้อยละ 46.0 ไม่ต้องการที่จะมีสุขภาพดีและอายุยืนยาว (เกินร้อยปี) มีจำนวนถึงร้อยละ 47.5 ไม่ต้องการทำอะไรให้เป็นที่ขัดใจลูกหลาน ญาติ พี่น้อง ร้อยละ 45.0 ไม่ต้องการให้ลูกหลานรับรู้เมื่อมีเรื่องไม่สบายใจ ร้อยละ 36.5 และไม่ต้องการเลี้ยงดูลูกหลานเล็ก ๆ เหมือนที่เคยเลี้ยงดูบุตรร้อยละ 34.5 ในกรณีนี้อาจจะเนื่องมาจากคนชราในกลุ่มนี้ตระหนักและยอมรับในความเสื่อมโทรมของร่างกาย ดังนั้นการไม่ปรารถนาจะเลี้ยงดูลูกหลานเล็ก ๆ เยี่ยงที่เคยเลี้ยงดูบุตรนั้น ดูจะมีเหตุผลที่เหมาะสม (ดูตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 แสดงความต้องการทางด้านจิตใจของคนชรา

คำถาม	มากที่สุด	มาก	มีบ้าง	ไม่มีเลย
ทำยังต้องการจะทำงานเลี้ยงชีพต่อไป	10.5 (21)	18.0 (36)	25.5 (51)	46.0 (92)
ทำต้องการให้ลูกหลานส่งเงินมาให้ทำน้ใช้	23.0 (46)	23.5 (47)	31.0 (62)	22.5 (45)
ทำต้องการให้ลูกหลานสนใจการกระทำต่าง ๆ ที่ทำ	33.0 (66)	28.5 (57)	20.0 (40)	18.5 (37)
ทำต้องการที่จะอยู่กับลูกหลาน	53.5 (107)	25.0 (50)	13.5 (27)	8.0 (16)
ทำต้องการเลี้ยงดูลูกหลานเล็ก ๆ เหมือนที่เคยเลี้ยงดูบุตร	14.0 (28)	25.5 (51)	26.0 (52)	34.5 (69)
ทำต้องการให้ลูกหลานคอยดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพ	40.0 (80)	24.0 (48)	24.0 (48)	12.0 (24)
ทำต้องการความรักและการเคารพจากลูกหลาน	47.0 (94)	32.0 (64)	14.0 (28)	7.0 (14)
ทำต้องการให้คนทั่วไปยกย่องนับถือ	18.5 (37)	22.0 (44)	38.0 (76)	21.5 (43)

ตารางที่ 20 (ต่อ)

คำถาม	มากที่สุด	มาก	มีบ้าง	ไม่มีเลย
ท่านต้องการได้รับความสงสารและเห็นใจ	10.1 (20)	15.7 (31)	50.5 (100)	23.7 (47)
เมื่อมีเรื่องไม่สบายใจต้องการให้ลูกหลาน รับรู้	21.5 (43)	12.0 (24)	30.0 (60)	36.5 (73)
ท่านต้องการให้ลูกหลานอยู่ในโอวาท ของท่าน	42.7 (85)	34.7 (69)	19.1 (38)	3.5 (7)
ท่านไม่ต้องการทำอะไรที่เป็นที่ขัดใจ ลูกหลาน ญาติพี่น้อง	45.0 (90)	39.0 (78)	8.5 (17)	7.5 (15)
ท่านต้องการมีสุขภาพดีและอายุยืนยาว (เกิน 100 ปี)	14.0 (28)	17.0 (34)	21.5 (43)	47.5 (95)
ถึงไม่เจ็บป่วยท่านก็ต้องการกินยา บำรุงต่าง ๆ	11.5 (23)	14.5 (29)	30.5 (61)	43.5 (87)
ท่านต้องการได้รับเชิญไปเป็นเกียรติ ในงานต่าง ๆ	15.6 (31)	24.6 (49)	31.7 (63)	28.1 (56)
ท่านต้องการให้คนอื่นฟังในสิ่งที่ท่านพูด	17.5 (35)	28.0 (56)	41.5 (83)	13.0 (26)

ตารางที่ 20 (ต่อ)

คำถาม	มากที่สุด	มาก	มีบ้าง	ไม่มีเลย
ท่านต้องการให้คนทั่วไปเห็นว่า เป็นบุคคลสำคัญ	8.0 (16)	22.0 (44)	42.0 (84)	28.0 (56)
ท่านต้องการให้เพื่อนบ้านมาเยี่ยม	20.0 (40)	23.0 (46)	45.5 (91)	11.5 (53)

การประเมินค่าของตนเอง

การประเมินค่าของตนเองหรือการรู้คุณค่าของตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งกับ (Concept) ที่บุคคลรับรู้เกี่ยวกับตนเอง Dinkmeyer (1965 : 24) กล่าวถึงปรัชญาเกี่ยวกับการประเมินค่าของตนเองไว้ว่า "ความนึกคิดว่าตนเป็นใครและมีความรู้สึกต่อตนเองอย่างไรนั้น จะเป็นผลมาจากการกระทำของเขา และการที่มองดูตัวเขาเองในความเป็นมนุษย์คนหนึ่ง" กล่าวอีกนัยหนึ่ง การประเมินคุณค่าของตนเองจะเกิดขึ้นในรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับ การที่บุคคลนั้นมีโอกาสปะทะสังสรรค์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งในแง่ของคนชราก็คงจะมองจากการที่คนชรา มีสัมพันธ์กับลูกหลาน ญาติพี่น้อง รวมไปถึงการได้ประกอบกิจกรรมบางอย่างอันเป็นประโยชน์ ทั้งต่อตัวเองและสังคม ดังนั้นการที่จะช่วยให้คนชราประเมินค่าตนเองได้ จึงอาศัยคำตอบจากคำถามเกี่ยวกับการแสดงความรู้สึก โดยมองย้อนไปในอดีตเกี่ยวกับคุณประโยชน์ที่เคยทำให้กับ ลูกหลานและสังคม เป็นประเด็นหลักในการวิเคราะห์

จากคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า ในตารางที่ 21 พบว่า คนชรากลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีการประเมินคุณค่าของตนเองไปในทางบวก คือคิดว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีค่า ประสพความสำเร็จในชีวิต ร้อยละ 92.0 เป็นบุคคลที่คนอื่นให้ความสำคัญ ร้อยละ 89.0 สามารถทำสิ่งอันจะเป็นประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่นและสังคมได้ ร้อยละ 61.5 อีกทั้งมีความมั่นใจในความคิดความสามารถของตนเอง สามารถกล้าตัดสินใจเมื่อเผชิญกับปัญหา ร้อยละ 84.0

เมื่อคนชราถูกสัมภาษณ์ถึงการมองตนเอง ย้อนหลังไปในอดีตเกี่ยวกับชีวิตที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ร้อยละ 93.5 ยอมรับอย่างภาคภูมิใจว่า ชีวิตที่ผ่านมาถึงแม้จะมีความสุขบ้าง ความทุกข์บ้าง แต่ตนเองก็พอใจ และยอมรับสภาพของการชราภาพ ร้อยละ 68.0 มองวัยชราว่าเป็นวัยแห่งความสุขและสงบ ร้อยละ 94.5

ส่วนการมองตนเองเกี่ยวกับความเป็นไปของอนาคต คนชรากลุ่มนี้มีความรู้สึกกังวลคือ มีจำนวนร้อยละ 51.5 ที่มองอนาคตว่าอาจจะไม่ดีขึ้น แต่ก็มีคนชราอีกจำนวนร้อยละ 48.5 ที่คาดคิดว่าอนาคตของตนเองจะดีขึ้น

PAYAP UNIVERSITY

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับการประเมินคุณค่าของตนเอง

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
เมื่อมีงานมกคนต่าง ๆ ที่ญาติจัดขึ้น ท่านมีส่วนร่วมในงานนั้น	92.5 (185)	7.5 (15)
ท่านไม่ชอบเลยที่มีสภาพเป็นคนแก่เช่นนี้	32.0 (64)	68.0 (136)
ท่านรู้สึกว่าชีวิตที่ผ่านมาแต่ความทุกข์	45.5 (91)	54.5 (109)
ท่านรู้สึกพอใจในสิ่งที่เคยทำมา	93.5 (187)	6.5 (13)
ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านไม่ค่อยมีความสุขเหมือนคนอื่น	21.0 (42)	79.5 (158)
ท่านรู้สึกว่า ความคิดของท่านสู้คนอื่นไม่ได้	17.5 (35)	82.5 (165)
ท่านรู้สึกว่า เพื่อนบ้านเห็นท่านเป็นคนสำคัญคนหนึ่ง	89.0 (178)	11.0 (22)
ท่านรู้สึกว่า เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการคิดถึงความหลัง	51.5 (103)	48.5 (97)
ท่านรู้สึกว่าแก่เกินไปที่จะทำประโยชน์ให้แก่ใครหรือสังคมได้	38.5 (77)	61.5 (123)
ท่านรู้สึกว่ากลัวตัดสินใจ เมื่อเผชิญกับปัญหา	84.0 (168)	16.0 (32)

ตารางที่ 21 (ต่อ)

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
ท่านรู้สึกว่าท่านเป็นคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตคนหนึ่ง	92.5 (184)	8.0 (16)
ท่านรู้สึกว่า เป็นคนที่ผู้อื่นยอมทำตามได้ง่าย	74.0 (148)	26.0 (52)
ท่านรู้สึกท้อแท้ใจไม่กล้าทำอะไร	24.5 (49)	75.5 (151)
ท่านรู้สึกว่าอนาคตจะดีขึ้น	48.5 (96)	51.5 (102)
ท่านรู้สึกว่าวิษขร เป็นวัยแห่งความสุขและสงบ	94.5 (188)	5.5 (11)